

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

Ὁ **Χαρίλαος Τρικούπης**, υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ **Σπυριδωνος Τρικούπη**, ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1832 ἐν Ναυπλίῳ. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη παρὰ τῷ ἀοιδίῳ **Γενναδίῳ**, διήκουσε δὲ καὶ νομικὰ μαθήματα ἐπὶ τριετίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, μεθ' ὃ μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐκεῖ μετ' ἀσυνήθους ἐπιμελείας καὶ σοβαρότητος ἐγκύψας εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας, ἠξιώθη τοῦ διδακτορικοῦ πτυχίου, πρὸς περαιτέρω δὲ ἀσκησιν καὶ τριβὴν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἠθέλησε καὶ κατώρθωσε νὰ διορισθῇ γραμματεὺς τοῦ ἐν Παρισίοις Δικηγορικοῦ Συλλόγου, ἐπωφεληθεὶς τῶν συζητήσεων καὶ τῶν φώτων τῶν ἐξοχωτέρων τῆς Γαλλίας νομομαθῶν. Κατὰ τὸ 1856 καταλιπὼν τὴν Γαλλίαν μετέβη εἰς Λονδῖνον, διορισθεὶς γραμματεὺς τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς πρεσβείας, ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἀντιπροσωπευομένης, ὃν καὶ ἀνεπλήρωσεν ἀσθενοῦντα ἐπὶ ἐξαετίαν ὄλυν. Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862 ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπεδόθη ἐπὶ τόπου εἰς τὴν μελέτην τῆς χώρας καὶ τῶν συγχρόνων αὐτῆς ἀναγκῶν. Κατόπιν διεξήγαγεν αὐτοπροσώπως καὶ μεθ' ὁμολογημένης ἐπιτυχίας τὰς διαπραγματεύσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλεὶς ὡς πληρεξούσιος εἰς Λονδῖνον.

Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1865 ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτῆς Μεσολογγίου, κατὰ τὸ 1867 προσελήφθη ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τῷ 1875 ἐσχηνάτισεν ὁ ἴδιος ὑπουργεῖον. Τρὶς ἔκτοτε ἀνετέθη αὐτῷ ἡ κυβέρνησις τῶν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ κυβέρνησιν αὐτοῦ, τὴν ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς 7 Ἀπριλίου 1886 μέχρι τῆς ἐξ ἴσου κατ' ἀντίστροφον ἔννοιαν ἱστορικῆς 14 Ὀκτωβρίου, 1890, κατεδείχθη σαφέστατα ὅποια δύναται ν' ἀναμένῃ ἡ Ἑλλάς παρὰ τοιοῦτου πολιτευτοῦ.

Ὁ Τρικούπης ἔτυχεν ἀνατροφῆς τελείας καὶ παιδείας οὐ τῆς τυχούσης, ἡ δὲ φύσις τοῦ ἀνδρὸς τούτου δὲν ἐφάνη κατωτέρα τῶν ἐπικτήτων αὐτοῦ προσόντων. Κληθεὶς νὰ κυβερνήσῃ τὸ κράτος καθ' ὅλως διάφορον τῶν προηγουμένων περιόδον τῆς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως, ἐδείχθη μέχρι τοῦδε ἐπίμονος καὶ πεφωτισμένος εἰσηγητὴς μεταρρυθμιστικοῦ συστήματος, οὗ τὴν συμπλήρωσιν θὰ ἐπιδιώκῃ κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ.

ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΗΣ.

(Ἀπόσπασμα Ἑλεγείου ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἀληθμονήτου ἑλληνίδος βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας, ἀπαγγελθέντος ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Παρυαδῶν»).

Μιά ἡμέρα—χρόνια πέρασαν—ἦδουν μικροῦλ' ἀκόμα—
Στὸν ποιητὴ τῆς ἔστειλε ζωγραφισμένον ἀστέρι,

Εἰκόνα κόρης Χερουβειμ με κοραλλένιο στόμα,
Τῆς ἀγιασμένης Μάννας Σου τὸ μαρμαρένιο χέρι.
Τοῦστελνε ἀκτίνες δὲ χαρτί, τριαντάφυλλα χιονᾶτα
Κ' ἔγραψ' ἀντὶς γιὰ ὄνομα «Ξανθὴ Γαλανομμάτα».
Καὶ ἡ ἀκτίνες, ἡ ξανθὴ, τὰ ρόδα τ' ἀνθισμένα,
Σὺ ἦδουν, Σὺ, καὶ τὰστελνε ἡ Μάννα Σου σ' ἐμένα..

Ἀκίνητος τὴν ὥρ' αὐτὴ δὴν μάρμαρο δὲ τάφο,
Μπροστὰ εἰς τὴν εἰκόνα Σου, μπρὸς σ' ἄφωνο ἀγγελοῦδι,
Μπρὸς στὴ δροσάτη ὄψι Σου χωρὶς κονδυλί γράφω
Πέφτουν τὰ δάκρυα στὸ χαρτὶ καὶ γίνονται τραγοῦδι!

Ἀχ, ἀπ' τὰ χρόνια τὰ παλιὰ, μ' ὀλόχρυσο δοξάρι,
Ἐστὴ χώρα μας τὴ γαλανὴ ἀπ' ἄλλο κόσμον μπαίνει
Ἀσπροντυμένος κυνηγός, χιονᾶτο παλληκάρι,
Πλὴν στὰ βουνά μας δὲν γυρνᾷ, στὰ δάση δὲν πηγαίνει.
Τὸ ἀναμμένο στρέφεται κι' ἀνήσυχό του μάτι
Ὅπου ποτάμι ἀκούεται ἡ φαίνεται παλάτι...
Ἀστράφτει, χιόνια πέφτουνε σ' ὅποια μερὶα πατιῶν·
Δὲν θέλει ἐλάφια, δὲν ζητεῖ πουλιὰ νὰ κυνηγήσῃ·
Ἐστὰ κύματα τοῦ Ἰλισσοῦ ἀναζητᾷ νυφούλαις
Καὶ δὲ παλάτια κάταστρα ξανθαῖς βασιλοπούλαις.
Γυρεύει γιὰ τὰ στῆθια του, γιὰ στῆθια χιονισμένα,
Νυφοῦλ' ἀκτινογέννητη, ἡλιόπλαστη παρθένα·
Κ' ἐκεῖ ποῦ στὸ Παλάτι τοὺς ἡ κόραις τραγουδοῦνε,
Ἡ στὸ ποτάμι ἀγγελικὸ κορμὶ δροσοβολοῦνε,
Χρυσὴ σαῖτα ρίχνεται· ὁ κόσμος συννεφιάζει,
Κ' ἐξαφνὰ ταῖς νυφούλαις μας ὁ κυνηγὸς ἀρπάζει...
Καὶ πότε, πότε γίνεται γαμβρός ὅσὸν Ἑρεχθεά,
Πότε ὅσὸν πονεμένο μας, θλιμμένο Βασιλέα!

Ἀ, ἡ σαῖτα ἡ χρυσὴ χρυσάφι σημαδεύει,
Νεκρὴ Βασιλοπούλά μου· ἀπ' τὸν παλιὸν αἰῶνα
Ἀκτινωμένο μενεξὲ σὸν κῆπο μας γυρεύει·
Ζητεῖ κορμὶ κυματιστό, ζητεῖ καρδιάς κορῶνα,
Τὴν πρώτῃ τῆς Ἀνατολῆς αἰῶνα παρθένα,
Κόρη καὶ ὄνειρο καὶ φῶς δὲ σύννεφο—Ἐδένα!—
Ἐδένα, πλάσμ' ἀφρόχυτο, τῆς Πασχαλιάς λουλούδι,
Τῆς καλωσύνης μυρωδιά, τῆς εὐμορφιάς τραγοῦδι!
Ὅχι· δὲν θὰ ἐσταύρωνες στὴ ξενιτεὶα τὰ χέρια,
Ἀκόμη δὲν θὰ κλείνανε τὰ δίδυμά Σου ἀστέρια,
Ἀνίδως πάντα ἔμενες στὴν πράσινη φωνά Σου,
Μέσα ὅτ' οὐ παλατάκι μας τὸ φτωχικὸ ἀκόμα,
Ἄν ἐδέλεπες τὸν Ὑμντὸ ἀπ' τὰ παρὰθύρα Σου,
Κ' ἐπότης ταῖς γλάστραις Σου δὲ φωτισμένο δῶμα.
Ἀκόμη μέσ' στὴν ἀγκαλιὰ τῇ μητρικῇ θ' ἀνθοῦδες,
Κρίνο δὲ κρίνο, Χερουβειμ δὲ μάννας ἅγιο βῆμα.
Ἀκόμη θὰ Σὲ εἶχαμε, σὸ Φάληρο ἂν γυρνοῦδες
Κ' ἐλουζες σὸν ἀφρὸ ἀφρὸ καὶ κύμα μέσ' στὸ κύμα!
Ἀχ, τὸ λουλούδι δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ ταξιδεύῃ·
Ἀνθίζει ὅπου τοῦ Θεοῦ τὸ χέρι τὸ φυτέλῃ!

Ψυχὴ τὴν εἶχε στὴν ψυχὴ, καρδιὰ μέσ' στὴν καρδιὰ Του,
Ὁ εὐτυχὴς Πατέρας Της... σὸ δρόμο του λαμπάδα
Καὶ εἶχε ὅπου ἐπῆγαν καὶ δόξα καὶ χαρὰ του,
Τὴν Κόρη στῶνα πλάι του καὶ σ' ἄλλο τὴν Ἑλλάδα·
Ἑλλάδας δυὸ ἐκάναν ἡ δυὸ ξανθομαλλοῦσαις
Κι' ὅταν ἐκύτταζες τὴ μὴ τὴν ἄλλην ἐθωροῦδες...
Ναί· τὴν Ἑλλάδα ἐδέλεπες δὲ κάθε κίνημά Της·
Μοσχοβολοῦσε ἀπάτητο τοῦ Ὑμντοῦ θυμάρι,
Ἑλλάδα εἶχε στὴ μορφή, Ἑλλάδα στὴν καρδιὰ Της
Καὶ τῶν πουλιῶν μας τὴ φωνή, τὸ βάδισμα, τὴ χάρι.
Τὸ γαλανὸ μας οὐρανὸ στὰ μάτια τὰ παρθένα
Καὶ στὰ μαλλιά τοῦ ἡλίου μας τὴ λάμψι σκορπισμένα.
Ἐμοιαζε τὴ σημαία μας ἡ ἀγιασμένη κόρη,
Τὸ φτερωτό Της τὸ κορμὶ γαλάζια δὴν ἐφόρει!
Ὅχι, καμμιά δὲν εἶχαμε, καμμιάν Ἑλληνοπούλα,
Ὡδὴν τὴν ζηλεμένη μας ξανθὴ βασιλοπούλα.
Καμμιά δὲν εἶχε δὴν Αὐτὴν εἰς τῆς ψυχῆς τὰ βάθη,
Τοῦ Γένους τὴν Ἀνάστασι, τοῦ Γένους μας τὰ πάθη.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

"Ολο τὸν κόσμον ἤθελεν Ἑλλάς νὰ τὸν μυρῶν·
Δὲν τραγουδοῦσεν ὡμορφὰ γι' Αὐτὴν τὸ ξένο ἀπδόνι.
Γι' Αὐτὴν καὶ τ' ὠραιότερο λουλουδί τ' ἀνθισμένο,
Καμμιά δὲν εἶχε μυρωδιά ἀνίσως ἦτον ξένο . . .
Κι' ὅ τι μεγάλο ἐδλεπεν ἐκεῖ ποῦ ἐγυρνοῦσε,
Γιατὶ δὲν κρᾶζουνταν Ἑλλὰς σχεδὸν καταφρονοῦσε . . .
Τάθελε ὅλα γαλανὰ τὸ γαλανὸ τῆς μάτι.
Καὶ τὴν Ἑλλάδα στὴν καρδίᾳ σὰν θρησκεῦμα ἐκράτει!
Ἦταν τοῦ κήπου μας δენტρὶ ὅτῃ γῆ μας ῥιζωμένο,
Μὲ ἄλλο χῶμα καὶ νερό κι' ἀγέρι μαθημένο.

"Αχ, τὴ θυμοῦμαι στῆς Γραβιάς τὸ Χάνι· τ' Ὀδυσσεά
Τὸν ἀνδριάντα ὑψώναμε, μαρμάρινη σημαία . . .

"Α, τότε νὰ τὴν βλέπατε καθὼς ἐγὼ τὴν εἶδα,
Γεμάτη ἐνθουσιασμό, γεμάτη ἀπὸ πατρίδα.
Σκόρπιζ' ἀγέρι τῆς Γραβιάς τ' ἀκτινωτὰ μαλλιά τῆς.
Λαμποκοποῦσ' ὁλόχαρην, τὸ χεῖλος χαμογέλα
Κ' ἐστρέφετο ἐδῶ κ' ἐκεῖ χαρούμεν' ἡ ματιά τῆς,
Σὰν νὰ ζητοῦσε τὴ λερὴ τ' Ἀδρούτσου φουστάνελλα.
Δὲν τὴν εὐρῆκε . . . ἔσκυψε κατὰ τὴ γῆ μὲ χάρι,
Πῆρ' ἀπ' τὸ χάνι τῆς Γραβιάς ἓνα παλὸν λιθάρι,
Μὲ σέβας τὸ ἐφίλησαν τὰ δροσερά τῆς χεῖλην
Καὶ τῶβαλε σὰν ἠσυχὰρὸ μέσ' τ' ἄσπρο τῆς μαντίλι . . .
Καὶ στ' ἀνοστό ἐρώτημα, τὴν πέτρα ποῦ θὰ βάλῃ

Καὶ τί θεὰ τὴν κἀνῃ;

"Εστράφη κ' εἶπεν αὐστηρὰ ἡ κόρη· « Προσκεφάλι!»
Κ' ἐκύτταξ' ἄλλην μιὰ φορὰ τὸ γκρεμισμένο Χάνι!

Μάρτυρα ἔχω τ' Οὐρανοῦ τὸ ἀγιασμένο δῶμα
Καὶ ὅσα, ὅσα ἔγραψε τὸ χέρι μου ἀκόμα,
Πῶς ἀπ' τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς, ἀπ' τ' ἅγιο τῆς βῆμα
Σὰν δάκρυα οἱ στίχοι μου τὴν ὥρα τοῦτη βγαίνουν,
Τὴν Κόρη, ὅχι τ' ἀψηλὸ βασιλικὸ τῆς μνήμα,
Τὴν Κόρη μόνο τ' ἄνθη μου, τὴν Ἀλεξάνδρα φαίνουν,
Καὶ τραγουδεῖ στὰ χερίά μου ἡ πικραμένη λύρα,
Τὸ γαλανὸ τῆς φόρεμα καὶ ὅχι τὴν πορφύρα!

ΟΙ ΓΑΜΟΙ

ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Β'.

Ο ΒΩΛΠ ΚΑΙ Ο ΓΙΣΛΑΡΔΗΣ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑΙ.

Ἐν τῷ ρωσικῷ Χρονικῷ ἀναγράφεται ὡς ἑξῆς ἡ ἐναρξίς τῶν διαπραγματεύσεων πρὸς σύναψιν τοῦ συνοικεσίου τούτου. Τῇ 11 ἡεβρουαρίου τοῦ 1469 Ἑλλήν τις, Γιούργης καλούμενος, ἐνεφανίσθη ἐν Μόσχᾳ, φέρων ἐπιστολὴν τοῦ Βησσαρίωνος. Ὁ βυζαντινὸς καρδινάλιος ἔγραψε πρὸς τὸν μέγαν πρίγκιπα Ἰδάν τὸν Γ' ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ρώμῃ ὀρθόδοξος χριστιανὴ (πραδοσλαβνάνα κριστιάνκα) ὀνομαζομένη Σοφία, θυγάτηρ τοῦ πρώην δεσπότη τοῦ Μωρέως Θωμᾶ Παλαιολόγου, ἣτις εἶχεν ἤδη ἐξ ἀποστροφῆς πρὸς τὸν λατινισμὸν ἀποκρούσει δύο ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας καὶ τὸν δοῦκα τοῦ Μιλάνου· ἀλλ' ὁ μέγας πρίγκιψ οὐδὲν τοιοῦτον ἠδύνετο νὰ φοβῆται· ἂν ἐδέχετο νὰ νυμφεθῇ τὴν ἡγεμονόπαιδα, θὰ ἐσπευδον νὰ πέμψωσιν αὐτὴν εἰς Μόσχαν. Προστίθεται δ' ὁ χρονογράφος ὅτι συγχρόνως ἀφίκοντο εἰς τὴν ρωσικὴν πρωτεύουσιν δύο Ἰταλοὶ, ὁ Κάρολος καὶ ὁ Ἀντώνιος, ὁ μὲν ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἐγκατεστημένου νομισματοκόπου Ἰδάν Φριαζίνη, ὁ δὲ ἀνεψιὸς αὐτοῦ καὶ υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ. Ὁ κ. Πῆρλιγγ διαμφισθνεῖ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βησσαρίωνος ὡς

πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς ἑλληνίδος ἡγεμονόπαιδος ἀπορριφθεῖσας προτάσεις γάμου, παραδεχόμενος ἐνταῦθα σύγχυσιν πρὸς τὸ γεγονός τῆς ματαιώσεως τοῦ μετὰ τοῦ Καρακιόλου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου συνεκεσίου, νομίζομεν ὅμως ὅτι πλείονα πίστιν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἀφέλειαν τοῦ ρωσικοῦ Χρονικοῦ ἢ εἰς τοὺς μεριμνήσαντας πρὸς ἀπόκρυσιν τῆς ἀληθείας νὰ ἐξαφανίσωσι τὰς πηγάς, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Πῆρλιγγ ἀγανακτεῖ.

Ὁπωσδήποτε ἡ οὐσία τοῦ γεγονότος εἶναι ἀναμφισβήτητος, καὶ ἄλλοθεν, ὑπὸ σωζομένης αὐτοῦ τοῦ Βησσαρίωνος ἐπιστολῆς πιστομένη. Ἐν ἐπιστολῇ δηλαδὴ αὐτοῦ ἀπὸ 10 μαῖου 1472 πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Σιέννης ὁ πρόν μὲν μητροπολίτης Νικαίας, ἀπὸ τοῦ 1463 δὲ φέρων, ὑπὸ τοῦ πάπα ἀπονειμθέντα αὐτῷ, τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ρητῶς ἀναφέρει ὅτι μεγάλως ἐπασχολεῖ αὐτὸν τὸ ἐν λόγῳ συνοικεσίον. Κατὰ τὴν γόνιμον αὐτοῦ ἐν τῇ Grotta Ferrata ἀποχώρησιν, ὅτε ἀπώλεσεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν εὐνοίαν Παύλου τοῦ Β', περιεστοιχίζετο ὡσαύτως ὑπὸ σοφῶν ἀνδρῶν, ἐθεράπευε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ γράμματα καὶ μετεῖχε δραστηρίως τοῦ ρεύματος τῆς Ἀναγεννήσεως, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ λησμονῇ καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ μεγάλα πολιτικὰ σχέδια· ἅμα δ' ὡς ἀνέλαβε τὴν προτέραν ἐν Ρώμῃ ἐπιρροὴν αὐτοῦ, νέων, ὡς εἰκός, ἔτυχε μέσων πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Συνδεδεμένος διὰ φιλίας μετὰ τοῦ μητροπολίτου Κιέδου Ἰσιδώρου, εἶχε διαφωτισθῇ παρὰ τούτου περὶ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν Ρώμων, περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ ἐξ αὐτῆς. Ἀλλως τε τὰ πλεονεκτήματα τοῦ συνοικεσίου τούτου ὑπὸ πολιτικὴν ἐποψὴν ἦσαν οὕτω πρόδηλα, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ λανθάνωσι τὴν ὀξύδερκεϊαν τοῦ Ἑλλήνος καρδινάλιου.

Ἀλλ' ὁ Βησσαρίων, γράφων πρὸς τὸν μέγαν πρίγκιπα τῆς Μόσχας, ἐνῆργει οἰκοθεν ἢ κατὰ συνεννόησιν μετὰ τοῦ πάπα καὶ τῇ συγκαταθέσει τούτου· Ὁ κ. Πῆρλιγγ κατ' ἀρχαίον τι τοῦ Βατικανοῦ χειρόγραφον λέγει ὅτι τῇ 10 ἰουνίου 1468 ὁ ταμίας τοῦ πάπα ἐνέγραψεν ἐν τοῖς λογιστικοῖς βιβλίοις αὐτοῦ ὅτι ὁ ποντίφηξ κατέβαλε τεσσαράκοντα ὀκτὼ δονάκια τῷ Νικολάῳ Γισλάρδῃ, ἐκ Βικεντίας καταγομένῳ, καὶ τῷ ἑλληνι Γεωργίῳ, πεμφθεῖσιν ἀμφοτέροις παρὰ τῷ ἐν Ρώμῃ οἰκοῦντι Βώλπ. Παρὰ τῷ ἐνταῦθα ἑλληνι Γεωργίῳ εὐχερῶς βεβαίως ἀνευρίσκεται ὁ τοῦ ρωσικοῦ Χρονικοῦ Γιούργης, οὗ ἄρτι ἐμνήσθην, ὁ πληροτέρονος δὲ Γεωργίου Τραχανιώτης· ἡ ταυτότης ὅμως τοῦ Νικολάου Γισλάρδῃ δυσχερῶς ἀποκαθίσταται, ἂν μὴ ὑποτεθῇ λάθος τι ἐν τῷ κυρίῳ ὀνόματι. Ὁπωσδήποτε ἐκ τῆς γραπτῆς, ταύτης μαρτυρίας συνάγεται ἀναμφισβητήτως ὅτι Παῦλος ὁ Β' μετέσχε κατὰ τι τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀφοῦ κατέβαλε τὰς δαπάνας τῶν πρακτικῶν.

Τὸ διάδημα τοῦ Βησσαρίωνος εἶχε πολλὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας ἐν τῷ Κρεμλίῳ. Ἀήγοντος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Μόσχα διήρχετο μίαν τὴν ἀξιωματικονομίαν ἐκείνων ἐποχῶν, αἵτινες κρύνοισι τὸ μέλλον ἔθνους τινός. Οἱ Ρῶσοι, δεδοκωμένοι τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Μογγόλων, στένοντες ὑπὸ τὸν ζυγὸν καὶ ἐξηντλημένοι ὑπὸ τῆς βαρυτάτης φορολογίας, διέβλεπον ἐπὶ τέλους ὑποφωσκόν τι σημεῖον ἐπὶ τοῦ διηνεκῶς ζοφεροῦ αὐτῶν οὐρανοῦ, τὴν αὐγὴν δὲ ταύτην τῆς νέας ζωῆς αὐτῶν ὤφειλον τῷ Ἰδάν Καλίτᾳ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς τῶν πνευμάτων καταπτώσεως οἱ μεγάλοι πρίγκιπες τῆς Μόσχας εἶχον ἐγκαινίδει συνετήν τινα πολιτικὴν, ἥτις ἐμελλεν ἐν καιρῷ νὰ ἐξασφάλισῃ τὴν ἐπιτυχίαν διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τῆς παυουργίας μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὅπλων. Εὐλαβεῖς μέχρι δουλοπρεπείας πρὸς τοὺς τατάρους χάνας, εἶχον ἀποβῇ οἱ γενικοὶ ἐκμιθῶνται τοῦ ἐτνισμοῦ εἰς Σαράιον, τὴν μογγολικὴν πρωτεύουσιν, καταβαλλομένου φόρου. Ἡ διαχείρισις τῶν κεφαλαίων τούτων νῦξανε τοὺς πόρους αὐτῶν, αἱ ἐμφύλιοι δὲ ἐριδες ἐπέτρεψαν αὐτοῖς νὰ εὐρύνωσι κατὰ μικρὸν τὰ ὅρια αὐτῶν καὶ νὰ βεβαιώσιν τὰς βάσεις τοῦ μέλλοντος κολοσσοῦ τοῦ Βορρᾶ. Ἡ Μόσχα, τὸ πολιτικὸν τῆς χώρας κέντρον, ἀπέβη καὶ θρησκευτικόν, ὅτε ὁ μητροπολίτης ἐγκατέστησεν ἀπὸ τοῦ Κιέδου αὐτόθι τὴν ἑδρὰν αὐτοῦ. Τέλος ἡ μετακόμισις αὐτόθι τῆς ἐξόχου ἐν Ρωσίᾳ τιμῆς ἀπολαυστικῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τοῦ Βλαδιμήρου περιέβαλε τὴν πόλιν παρὰ τῷ λαῷ δι' ἱεροῦ τινος γοήτρου.

Ἰδάν ὁ Γ' εἶχεν εἰς ὑψίστον βαθμὸν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλατ-